

с99

4421р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

СЯ ЦЗЮАНЬ

УДК 373.5.015.31:784.1.071.2

**ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ НАДІЙНОСТІ ПІДЛІТКІВ У
ВИКОНАННІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ ТВОРІВ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

夏娟

Київ – 2017

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЧУРІКОВА-КУШНІР Ольга Дмитрівна,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича, доцент кафедри музики факультету
педагогіки, психології та соціальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТУРЧИН Тамара Миколаївна,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т.Г.Шевченка,
завідувач кафедри теорії та методики мистецького
навчання;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОТОВА Ліна Миколаївна
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри інструментального виконавства та
музичного мистецтва естради.

Захист відбудеться «23» червня 2017 року о 16.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «22» травня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.І.Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Одним із пріоритетних завдань модернізації освіти в багатьох країнах світу, зокрема в Україні та КНР, є підвищення ефективності шкільного навчання. У зв'язку з цим зростає потреба в удосконаленні здібностей та якостей учнів, формуванні в них здатності до певних дій та вчинків на основі свідомих спонукань, як вищих регуляторів поведінки людини, що традиційно співвідносяться з вольовими та емоційними процесами. Шкільна форма навчання потребує дослідження низки психолого-педагогічних проблем, серед яких значне місце належить вивченню проблеми емоційно-вольової надійності учнів підліткового віку, оскільки в дітей даного життєвого періоду яскраво виражена потреба в досягненні світу, відтворенні засвоєного навчального матеріалу і самовираженні через переживання.

Проблема формування емоційно-вольової надійності особливо значуща у музичній діяльності, оскільки потребує витримки у вивченні музичних творів та у виконанні їх перед аудиторією.

Вокально-хоровий спів є особливий вид колективної музичної діяльності, який формує стабільний емоційний стан учнів, їх вміння здійснювати самоконтроль і корекцію власних дій, сприяє впевненості вокального виконання, тобто все те, що визначається поняттям «емоційно-вольова надійність».

Проблеми надійності у психолого-педагогічній науці розглядаються науковцями з позицій специфіки становлення даного феномена для активності особистісних вольових процесів, пов'язаних з умінями учня контролювати свої емоції, поведінку, діяльність. Формуванню надійності присвячено праці Л. Баренбойма, Л. Гінзбурга, Г. Когана, Л. Котової, Л. Маккіннон, О. Матвєєвої, С. Савшинського, Ю. Цагареллі, Д. Юника та ін. Феномен надійності, обумовлений особистісними емоційно-вольовими якостями, розглядали вітчизняні та зарубіжні дослідники (В. Вілюнас, Б. Додонов, Л. Куліков, Я. Рейковський, П. Сімонов, П. Фресс, П. Якобсон та ін.). Проблема типологічних особливостей емоційно-вольових якостей особистості підлітка детально досліджувалася на філософському, психофізіологічному, соціальному рівнях (І. Бех, Л. Божович, М. Бріхцін, Ф. Вайсбах, У. Джеймс, Є. Ільїна, І. Кон, А. Маслоу та ін.). У музично-педагогічній літературі феномен надійності розглядається науковцями в контексті інтегральних якостей вчителя-музиканта, що забезпечують безпомилкове виконання музичних творів у педагогічній діяльності (Л. Котова, О. Матвєєва, Ю. Цагареллі, Д. Юник та ін.), подолання сценічного хвилювання музиканта-виконавця (В. Григор'єв, В. Петрушин, Ю. Цагареллі, Г. Ципін).

Однак, попри значущість кола розглянутих питань, проблема формування емоційно-вольової надійності підлітків на сьогодні ще не дістала належного наукового висвітлення. Недостатня теоретична і методична розробленість даної проблеми негативно впливає на якість музичного навчання учнівської молоді в загальноосвітніх школах, що породжує суперечності:

- на соціально-педагогічному рівні: між необхідністю розвитку у підлітків вольових якостей і недостатньою реалізацією цих вимог у практиці музичного навчання;

- на теоретико-педагогічному рівні: між теоретичною розробленістю проблеми розвитку надійності в психолого-педагогічних дослідженнях і недостатньою її визначеністю в педагогіці музичної освіти;

- на науково-методичному рівні: між наявністю методів і прийомів формування надійності учнів у музичній діяльності в умовах загальноосвітньої школи та відсутністю методики формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

Актуальність, теоретична і практична значущість проблеми, її недостатнє висвітлення в науково-методичній літературі, необхідність подолання визначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: «*Формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів*».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова і складає частину комплексного дослідження «Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх закладів: теорія, історія, методика». Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 4 від 01 грудня 2016 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, науково-теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці поетапної методики формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

Об'єкт дослідження – процес вокально-хорового навчання підлітків в умовах загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження – методичне забезпечення формування емоційно-вольової надійності учнів підліткового віку в процесі виконання вокально-хорових творів.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- проаналізувати науково-методичну літературу з проблеми дослідження;
- уточнити сутність та зміст поняття «емоційно-вольова надійність»;
- розробити та обґрунтувати компонентну структуру «емоційно-вольової надійності» у контексті психологічних особливостей підліткового віку;
- обґрунтувати принципи, педагогічні умови та методи ефективного формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів;
- визначити критерії та встановити рівні сформованості емоційно-вольової надійності підлітків;
- розробити, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити поетапну методику формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: теорії музичного навчання і виховання в загальноосвітній школі (Н. Ветлугіна, В. Шацька, Л. Школяр); психологічні дослідження особливостей розвитку підлітка (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Д. Ельконін, О. Запорожець, Л. Божович, В. Давидов, В. Слободчиков, Г. Цукерман, Д. Фельдштейн, К. Поліванова та ін.), ідеї розвитку особистості дитини в умовах хорового виконавства (Е. Абдуллін, Ю. Алієв, А. Козир, Г. Струве, Мен Фаньцзюань та ін.); психологічні теорії розвитку особистісних психічних процесів (М. Басов, К. Ізард, Є. Ільїн, Р. Немов, В. Селіванов, П. Симонов та ін.); праці з проблем музичного розвитку учнів різного віку (А. Болгарський, Б. Брилін, Л. Масол, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Чурікова-Кушнір, В. Шульгіна, О. Щолокова, Мен Фаньцзюань); дослідження особливостей роботи з учнівським вокальним колективом (Є. Бруква, Вей Лімін, Ген Цзенхен, Лінь Хай, Л. Паньків, О. Юрко, Ху Манлі та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема:

- *теоретичні*: аналіз філософської, психологічної, педагогічної, мистецтвознавчої літератури з досліджуваної проблеми, її систематизація та узагальнення; класифікація отриманих теоретичних та експериментальних даних; конкретизація, синтез, порівняння з метою створення теоретичної бази дослідження, визначення сутності формування емоційно-вольової надійності підлітків;

- *емпіричні*: психолого-педагогічне спостереження, опитування, анкетування, тестування, бесіди, інтерв'ю, творчі завдання, констатувальний і формувальний експеримент для визначення результативності експериментальної роботи;

- *статистичні*: кількісна обробка отриманих експериментальних даних для фіксації результатів вимірювань та перевірки ефективності розробленої методики формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* розроблено й апробовано поетапно методику формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів, що ґрунтується на формуванні емоційного досвіду співпереживання художнього змісту музики; визначено критерії, показники та методи діагностування емоційно-вольової надійності підлітків;

- *конкретизовано* зміст феномена «емоційно-вольова надійність підлітка», його структуру, критерії та показники сформованості;

- *уточнено* педагогічні підходи, принципи та методи формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів;

- *удосконалено* методичне забезпечення вокально-хорового навчання підлітків шляхом активізації емоційно-вольових процесів;

- *подальшого розвитку* набули теоретичні та методичні засади вокально-хорового навчання підлітків, концептуальні підходи щодо удосконалення вокально-хорової діяльності в загальноосвітній школі.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливістю використання його матеріалів та висновків у процесі музичного навчання і виховання учнівської молоді, в розробці навчальних та методичних посібників, методичних рекомендацій щодо удосконалення музичного навчання підлітків. Теоретичні результати та висновки дослідження можуть бути використаними для оновлення курсів з методики музичного навчання студентів педагогічних університетів Китаю та України, внесення коректив до навчальних планів і програм з підготовки учителів музики.

Апробація і впровадження результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози» (Чернівці, 2015); Второй международной научно-педагогической конференции «Педагогическое образование университетского типа: культурные традиции, современное состояние, взгляд в будущее» (Ростов-на-Дону, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми інструментального виконавства в умовах сучасної мистецької освіти» (Умань, 2016); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання мистецької педагогіки: історія і сучасність» (Хмельницький, 2016); Міжнародній інтернет-конференції «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слав'янськ, 2017).

Основні положення дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес КЗО «Середня загальноосвітня школа № 26» м. Дніпро (довідка № 419 від 20.10.2016 р.); загальноосвітню школу № 1 м. Слав'янськ (довідка № 115 від 20.05.2016 р.); Чернівецьку гімназію № 3 (довідка № 33/02-11 від 27.01.2017р.); загальноосвітню школу № 2 м. Лі Ан (Китай) (довідка №14/32 від 16.12.2016 р.); Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (довідка № 17/ 15-811від 16.12.2016 р.), Інститут Уаньсі м. Лу Ан (Китай) (довідка № 1346 від 19.12.2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, результати і висновки дисертаційного дослідження відображено у 14 публікаціях автора (13 – одноосібних, 1 – у співавторстві), з яких 7 – у фахових виданнях з педагогіки, 6 – у зарубіжних наукових виданнях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (335 найменувань, з них 32 іноземними мовами, у тому числі 23 китайською), додатків. Загальний обсяг дисертації складає 266 сторінок, з них 188 сторінок основного тексту. Робота містить 6 таблиць, 7 рисунків, що разом з додатками становить 50 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання, методологічні та теоретичні основи дослідження, охарактеризовано методи науково-педагогічного пошуку, розкрито наукову новизну та практичну значущість дослідження, висвітлено напрями впровадження і апробації одержаних результатів експериментальної роботи.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади формування емоційно-вольової надійності підлітків» – зроблено ретроспективний аналіз проблеми формування надійності, її ролі у педагогічній практиці; висвітлено наукові підходи що до визначення поняття «надійність», виявлено особливості емоційно-вольових проявів у підлітків у процесі вокально-хорової діяльності, визначено поняття «емоційно-вольова надійність».

На підставі аналізу і вивчення наукової літератури (Л. Баренбойм, І. Зязюн, І. Матюша, Г. Нейгауз, Л. Оборін, С. Русова, В. Сластьонін, В.Сухомлинський, Г. Ципін) з'ясовано, що проблема надійного відтворення засвоеного матеріалу досить гостро постала перед педагогічною наукою. Надійність у психологічних дослідженнях трактується як інтегральна якість будь-якої системи, що в заданих умовах протягом необхідного часу дозволяє їй ефективно функціонувати (В. Мільман, В. Нібеліцин, Г. Нікіфоров, В. Плахтійенко, С. Поярков, М. Худадов та інші).

Широкий історико-теоретичний екскурс філософських, психологічних, педагогічних наукових ідей і їх синтезування сприяли уточненню вживання у нашому дослідженні понять «надійність», «якість», «емоції», «воля» .

Етимологію цих понять було визначено у вітчизняних, зарубіжних енциклопедіях та довідниках, а саме: «надійність» – як системна властивість, яка характеризується специфічною сукупністю, професійних, психологічних, фізіологічних якостей та функцій на різних рівнях активності людини, яка забезпечує стійку і стабільну діяльність; «якість» – це своєрідний баланс між властивостями та характеристиками предмету і його можливістю максимально задовольнити потреби та очікування; характеризується як динамічна категорія, що розвивається, оскільки сприйняття якості поступово змінюється, а технічні можливості вдосконалюються; «емоції» – особливий вид психічних процесів і станів, пов'язаних з потребами і мотивами, які виражені у формі переживань діючих на суб'єкта явищ і ситуацій; «воля» – властивість людської психіки, що виявляється в активній самодетермінації і саморегуляції людиною своєї діяльності і поведінки всупереч зовнішнім і внутрішнім перешкодам та впливам (Рапацевич С.).

Набуття статусу наукової проблеми «надійність» отримала в музичній психології та педагогіці. У практичній діяльності інструменталістів поняття «виконавська надійність» ототожнюється зі «сценічною витримкою» (Л. Гінзбург, М. Давидов, Я. Мільштейн, А. Шнабель, А. Щапов) та «естрадним хвилюванням» (О.Алексєєв, Й.Гофман, Г.Коган,Л.Маккіннон,С. Савшинський).

У психологічних дослідженнях поняття «надійність» трактується як інтегральна якість будь-якої системи (В. Небіліцин, Г. Никифоров, В. Плахтійенко, М. Худадов та ін.), яка в заданих умовах протягом необхідного часу дозволяє їй ефективно функціонувати. В дослідженнях з музичної педагогіки вчені (Б. Асаф'єв, Л. Бочкар'єв, Т. Докшицер, В. Мазель, Г. Нейгауз, Б. Теплов, С. Фейнберг та ін.) використовують поняття надійність як самоконтроль, вольові якості, виконавська воля, що дозволяють досвідченому музиканту вдосконалювати процес музичного виконання. Формуванню надійності як компонента музично-виконавської майстерності

інструменталістів присвячено праці Л. Бочкарьова, М. Давидова, В. Касимова, Г. Когана, Л. Котової, С. Савшинського, В. Муцмаєра, Ю. Цагареллі, Д. Юника та інших педагогів і науковців.

Важливість «виконавської надійності музикантів» підкреслюється в наукових дослідженнях Д. Юника. Науковець розглядає даний феномен як набутість інтегральних якостей виконавської надійності музикантів-інструменталістів, а не природженість особистості. На основі узагальнення результатів психологічних досліджень і основних напрямів вирішення досліджуваної проблеми педагогічною наукою (Л. Аболін, Ю. Акімов, Л. Бочкарьов, В. Генковська, С. Єлканов, К. Ігумнов, В. Касімов, К. Кондрашин, В. Кузовлев, Ф. Ліпс, М. Різоль, Д. Юник, Т. Юник) визначено, що рівень сформованості емоційно-вольової надійності залежить від: спрямованості й стійкості соціально значущих мотивів діяльності (потреби, інтереси, цінності, погляди); психофізичних властивостей особистості (здібності, спроможності), які забезпечують необхідний рівень і ефективність музичної діяльності; ступеня розвитку особистісних якостей (мислення, пам'ять, почуття, емоції, воля); повноти й глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, а також набутого музично-виконавського досвіду.

Обґрунтування теоретико-методологічних засад та концептуальних підходів до сутності та змісту надійності, дозволило запропонувати авторське трактування *емоційно-вольової надійності підлітка як складної системно-інтегративної властивості особистості, що стабілізує регулятивні психологічні процеси та музично-виконавські дії, спрямовані на переборення певних труднощів у самостійному вирішенні музично-виконавських завдань.*

У розділі окреслено такі особливості емоційних (радість, здивування, страждання, гнів, відраза, презирство, страх, сором) та вольових (цілеспрямованість, самовладання, самостійність, рішучість, наполегливість, енергійність, ініціативність, старанність) проявів у підлітків.

Враховуючи специфіку музичного навчання учнів-підлітків загальноосвітньої школи та аналіз відповідної методичної літератури (О. Апраксіна, А. Болгарський, І. Гадалова, А. Козир, Л. Куненко, Л. Лобова, О. Ростовський, Р. Тельчарова, О. Чурікова-Кушнір, О. Хижна, Ван Лей, Ван Цзяньшу, Лін Хай, Цзінь Нань та ін.) визначено вокально-хорове навчання важливим напрямком формування їх емоційно-вольової надійності.

Крізь призму окресленої проблематики категорія «емоційно-вольова надійність» розглядалася у рамках вокально-хорової діяльності, яка має ознаки творчо-виконавського характеру, спрямованого на самореалізацію та самоствердження підлітка.

Загальнонауковими методологічними орієнтирами дослідження формування емоційно-вольової надійності підлітків визначено *системний, особистісний, діяльнісний* підходи.

У другому розділі – *«Методичне забезпечення формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів»* – визначено компонентну структуру емоційно-вольової надійності, принципи,

педагогічні умови та методи ефективного формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

У дослідженні розроблено й обґрунтовано компонентну *структуру* емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів, що охоплює *мотиваційно-спрямовуючий, когнітивно-аналітичний, емоційно-емпатичний, регулятивно-діяльнісний компоненти*, які у своїй взаємодії забезпечують активну спрямованість учнів, їх зосередженість й готовність до саморегуляції емоційно-вольовим станом в процесі активної вокально-хорової діяльності. *Мотиваційно-спрямовуючий компонент* характеризується позитивним ставленням підлітків до вивчення вокально-хорових творів, їх прагненням до самореалізації у вокально-хоровій діяльності; *когнітивно-аналітичний компонент* визначається рівнем обізнаності підлітків у вокально-хоровому мистецтві, передбачає наявність системи знань з історії і теорії музики; *емоційно-емпатичний компонент* характеризує захопленість вокально-хоровою діяльністю, критичне ставлення до власних дій у поєднанні з емоційною стабільністю, емоційними переживаннями, урівноваженістю, самовладанням, витримкою, наполегливістю, ініціативністю, рішучістю тощо; *регулятивно-діяльнісний компонент* полягає в особистісній спрямованості підлітка до участі в вокально-хоровій діяльності і передбачає виявлення виконавської волі, прояв ініціативи, творчої активності й самостійності.

Процес формування емоційно-вольової надійності підлітків забезпечує комплекс *принципів*, які складають певну систему вихідних, головних дидактичних вимог до процесу навчання, виконання яких забезпечує його достатню ефективність, а саме: *принцип емоційності навчання, принцип індивідуалізації і диференціації навчання, принцип емоційно-вольової корекції, принцип спонукання до емоційно-творчого самовираження та самореалізації*. Принцип емоційності навчання передбачає насиченість вокально-хорової роботи інтенсивним емоційним відгуком кожного учня, його глибоким переживанням виконуваної музики. Принцип індивідуалізації і диференціації навчання передбачає урахування індивідуальних особливостей учнів, рівня їх музичного розвитку. Принцип емоційно-вольової корекції орієнтує на розвиток емоційної сфери підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів та формування емоційного досвіду співпереживання художніх образів. Принцип спонукання до емоційно-творчого самовираження та самореалізації орієнтує на розвиток самостійності учнів, відчуття власного індивідуального сприйняття художньо-образного змісту музичних творів, втілення особистих переживань у відтворенні художніх образів вокально-хорової музики.

У розділі визначено *педагогічні умови* формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів, а саме: *створення сприятливого психологічно-комфортного середовища навчального процесу на хорових заняттях; активізація емоційно-вольових проявів учнів в процесі вокально-хорової роботи; стимулювання до творчої активності підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів*.

Створення сприятливого психологічно-комфортного середовища навчального процесу на хорових заняттях є однією з головних умов мистецького навчання загалом і має першочергове значення в процесі

формування емоційно-вольової надійності підлітків зокрема. Дотримання цієї умови орієнтує на максимальне розкриття індивідуальних особистісних якостей учня, які проявляються у творчій роботі. Умова передбачає створення довірливих стосунків між вчителем і учнями, а отже реалізується на ґрунті особистісного підходу. В основі цієї умови – принцип індивідуалізації і диференціації навчання, що визнає неповторність особистості кожного учня і орієнтує на вияв індивідуальних якостей кожного підлітка, розвиток вокальних здібностей, творче опанування вокально-хорового матеріалу через призму власного неповторного відчуття. Про стан емоційно-комфортного середовища на хорових заняттях свідчить те, як підлітки переживають задоволення успіху, свою значимість та унікальність. Означена умова орієнтує на використання *методів*: психологічної підтримки; образної концентрації; самоконтролю, самооцінки та саморегулювання емоційного стану.

Активізація емоційно-вольових проявів учнів в процесі вокально-хорової роботи передбачає формування емоційно-вольової надійності на основі усвідомлення закономірностей вокально-хорового навчання, набуття учнем співацького досвіду, визначення музично-образного змісту твору, емоційне переживання і відтворення його. Тим самим забезпечується позитивне емоційне виконання, що дає можливість випробувати нове почуття впевненості в собі у процесі співу. Дана умова орієнтує підлітків на активізацію емоційних і вольових проявів у процесі вокально-хорової діяльності, що передбачає можливість відтворювати музично-художній образ за рахунок оволодіння вокальними навичками (чистота інтонування, ритмічна та динамічна злагоженість, ансамблевий спів, хоровий стрій тощо). Означена умова орієнтує на використання таких *методів*: хорової театралізації; створення ситуації успіху; вольової витримки.

Стимулювання до творчої активності підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів передбачає актуалізацію творчого потенціалу учнів стосовно їхніх здібностей, потреб, знань, установок, індивідуальних якостей, власної системи цінностей. Умова орієнтує на творче відтворення хорового твору через особистісні переживання та відчуття художнього образу; передбачає забезпечення активного включення підлітків до вокально-хорової діяльності, втілення власних думок та почуттів у процесі виконання різнохарактерних творів. Дана педагогічна умова передбачає використання таких *методів*: активізації особистісного ставлення до виконуваних вокально-хорових творів; презентації власних можливостей у виконанні вокально-хорових творів; рефлексивного осмислення власних думок і почуттів у виконанні вокально-хорових творів.

Визначені методологічні підходи, принципи, педагогічні умови та методи стали основою обґрунтування методичного забезпечення формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів та уможливили розробку методичної моделі досліджуваного процесу. Методична модель включає мету педагогічної роботи, основні теоретико-методичні позиції дослідження та очікуваний результат (Рис.1).

Рис 1. Методична модель формування емоційно-вольової надійності підлітків

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів» – розроблено критерії та показники емоційно-вольової надійності, визначено рівні сформованості досліджуваного феномена в школярів-підлітків, представлено результати констатувального та формувального експериментів.

Для з'ясування стану сформованості емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів було визначено критеріальний апарат відповідно до компонентної структури досліджуваного феномена, а саме:

– *міра мотиваційної спрямованості підлітка на вокально-хорову роботу*, що визначає потреби пізнавати, сприймати, вивчати твори вокально-хорового мистецтва. Критерій орієнтує на визначення сформованості мотиваційно-спрямовуючого компонента емоційно-вольової надійності. Характеризується даний критерій такими *показниками*: інтерес до вивчення вокально-хорового мистецтва; прагнення оволодівати вокально-хоровими вміннями та навичками;

– *міра музично-теоретичної підготовки підлітків*, що визначає сформованість умінь та навичок підлітків розуміти, осмислювати музично-художні образи вокально-хорових творів через співпереживання. Критерій орієнтує на визначення когнітивно-аналітичного компонента структури емоційно-вольової надійності підлітків. *Показники*: інформованість підлітків щодо природи вокально-хорового мистецтва та прагнення до пізнання художньо-образного змісту виконуваних вокально-хорових творів; знання основних музично-виражальних засобів музики та знання музичної термінології; установка на слуховий самоконтроль в процесі співу;

– *ступінь особистісної спрямованості на емоційне відтворення вокально-хорового твору*, що визначає прагнення підлітка усвідомлювати музично-художній образ. Критерій орієнтує на визначення емоційно-емпатичного компонента структури емоційно-вольової надійності підлітків. *Показники*: перцептивна активність щодо відчуття й розуміння вокально-хорових творів, встановлення емоційного контакту; вміння виявляти усвідомлені емоції в процесі співу;

– *міра актуалізації вольових дій у процесі вокально-хорової діяльності та прагнення до успіху*. Критерій визначає міру сформованості регулятивно-діяльнісного компонента емоційно-вольової надійності підлітків. Означений критерій охоплює такі *показники*: вміння долати стан стресу, що виникає як наслідок сценічного хвилювання; здатність до творчого самовираження у виконанні вокально-хорових творів.

У ході констатувального експерименту визначено *рівні* сформованості емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорового твору (високий, середній, низький) з наданням якісних та кількісних характеристик.

Високий рівень сформованості емоційно-вольової надійності підлітків характеризує учнів, які захоплено ставляться до уроків музики, активно відвідують позакласні музичні заходи, виявляють особливе бажання вивчати вокально-хорове мистецтво, активно працюють на хорових заняттях та попередньо готуються до них, намагаються якомога краще виконувати

поставлені завдання, проявляють власну творчість у відтворенні музично-художніх образів вокально-хорових творів. Учні глибоко усвідомили та зрозуміли тематичний матеріал. Учні висловлюють власне естетичне ставлення до музики взагалі і вокально-хорового мистецтва зокрема, користуючись адекватною термінологією. Їм властиве використання нестандартних асоціативних зв'язків, порівнянь різних видів мистецтва та відповідних життєвих явищ. Учні добре оволодіють вокально-хоровими навичками та вміннями. Ці учні мають певний досвід музично-виконавської діяльності у шкільному хорі чи інших музичних гуртках. Таких респондентів 27,8 %.

Середній рівень сформованості емоційно-вольової надійності підлітків характеризується загалом позитивним ставленням учнів до музичних занять. Однак, недостатність самоорганізованості та дисциплінованості цих учнів часто ставали причиною не систематичності виконання домашніх завдань та пропусків позакласні музичних занять. Виявляючи неабияке бажання участі у позаурочних мистецьких заходах, учні не завжди відповідально ставилися до виконання доручень, а тому допускали певні помилки у вокально-хоровій діяльності. Учні розуміють та усвідомлюють значну частину тематичного матеріалу (близько половини), демонструють небагатий словниково-термінологічний запас у процесі аналізу вокально-хорових творів (вступ до пісні, музична (куплетна) форма, поняття мелодії, інструментального супроводу). Аргументація суджень цих учнів переважно з опорою на висловлювання вчителя. Ці підлітки володіють певними вокально-хоровими вміннями та навичками, вірно інтонують мелодію, намагаються виразно відтворити музично-художній образ. Однак, вокально-хорова діяльність цих учнів переважно репродуктивного характеру. Уважно слухаючи вказівки вчителя, ці підлітки намагаються якомога точніше відтворити музично-художні образи творі. При цьому, власної ініціативи, індивідуальної творчості майже не проявляють. Таких респондентів 41,5 %.

Низький рівень емоційно-вольової надійності підлітків характеризується відсутністю яскраво вираженого бажання вивчати вокально-хорове мистецтво. До вивчення вокально-хорових творів таких учнів залучає вчитель згідно виконання програмових вимог. Учні досить пасивні на уроках музики, позакласні заходи намагаються уникати, надаючи перевагу спортивним заняттям чи розвагам. Учні розуміють лише незначну частину тематичного матеріалу, користуються дуже обмеженим понятійно-термінологічним запасом у процесі розповіді про вокально-хорове мистецтво. Лише після детального пояснення вчителя учні частково або фрагментарно можуть висловлюватися з приводу особливостей музичної мови. Недостатньо сформовані вміння та навички музичного виконання творів як у вокально-хоровому викладенні, так і музичного супроводу. Недостатньо сформовані вміння виразного виконання народної пісні. Недостатність досвіду участі у народно-музичних святах та обрядах спричиняє незручність поведінки під час виконання музично-творчих завдань. Таких респондентів 30,7 %

Отже, за результатами констатувального діагностування, було виявлено переважаючими середній та низький рівні сформованості емоційно-вольової

надійності підлітків, що засвідчило необхідність проведення педагогічної роботи з формування досліджуваного феномена.

Згідно розробленої методики було проведено формувальний експеримент. Дослідно-експериментальною роботою було охоплено 224 підлітків 7-х класів (по 112 респондентів у контрольній та експериментальній групах) Чернівецької гімназії № 3; КЗО «Середня загальноосвітня школа № 26» м. Дніпропетровськ; загальноосвітньої школі № 2 м. Лі Ан (КНР). Дослідно-експериментальна робота проводилася також у процесі проходження педагогічної практики студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, та Інституті Уаньсі м. Лу Ан (КНР).

Перший етап формувального експерименту – *організаційно-адаптаційний* було спрямовано на: створення сприятливого психологічно-комфортного середовища навчального процесу на уроках музики для повноцінного сприймання навчальної інформації, створення толерантних стосунків на уроках музики, ключовим моментом даного етапу було формування позитивної мотивації підлітків та інтересу до вивчення вокально-хорових творів. Домінування умови створення сприятливого психологічно-комфортного середовища навчального процесу на уроках музики забезпечувало зростання інтересу підлітків до вокально-хорової діяльності, бажання вивчати твори вокально-хорового мистецтва. Цей етап педагогічної роботи було підпорядковано формуванню мотиваційно-спрямовуючого компонента емоційно-вольової надійності підлітків. Методичним інструментарієм стали методи психологічної підтримки; бесід, діалогів, обговорень музичних вражень; орієнтація на успіх.

Другий етап – *емоційно-стимулювальний* – мав на меті забезпечення учнів необхідними для вокально-хорової роботи музичними знаннями та формування музично-виконавських умінь, а саме: точного інтонування, плавного звуковедення, фразування, вокального дихання та ін. Провідною педагогічною умовою етапу була активізація пізнавальної діяльності школярів на основі використання відповідних методів та ігрових ситуацій у процесі виконання вокально-хорових творів. На цьому етапі використовувалися як репродуктивні методи (повідомлення, пояснення, показ), так і творчі, переважно музично-ігрові методи, що стимулювали емоційні прояви і активність підлітків у процесі співу.

Третій етап – *самостійно-регулятивний* – визначав пріоритетність самостійності емоційно-вольових проявів учнів у процесі виконання вокально-хорових творів за умови стимулювання підлітків до оволодіння вміннями слухового самоконтролю, самооцінки та самоаналізу власної музично-виконавської діяльності. На даному етапі педагогічної роботи використовувалися, переважно, творчі методи: створення проблемних ситуацій, особистісних асоціацій, інтонаційно-образних і тембрових імпровізацій, інсценізацій; презентації власних можливостей у виконанні вокально-хорових творів; рефлексивного осмислення власних думок і почуттів у виконанні вокально-хорових творів.

Перевірка ефективності проведеної роботи здійснювалася на основі порівняльного аналізу результатів контрольного діагностування в контрольній та експериментальній групах. У результаті математично-статистичної обробки отриманих даних було встановлено динаміку зростання рівнів сформованості емоційно-вольової надійності підлітків, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка зміни рівнів сформованості емоційно-вольової надійності підлітків

Рівні сформованості емоційно-вольової надійності	До експерименту				Після експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	абс	%	абс	%	абс	%	абс	%
Низький	35	31,2	36	32,1	33	29,5	12	10,6
Середній	46	41,1	46	41,1	47	41,9	49	43,8
Високий	31	27,7	30	26,8	32	28,5	51	45,6

Так, в експериментальній групі показники високого рівня підвищилися з 26,8% до 45,6%, тобто зросли на 18,8%; середній рівень збільшився з 41,1% до 43,8%, тобто зріс на 2,7%. Низький рівень зменшився з 32,1% до 10,6%, тобто, майже в 3 рази. У контрольній групі суттєвих змін не спостерігалось: високий рівень зріс на 0,8%; середній рівень зріс на 0,8 %; низький зменшився на 1,7%. Отримані результати показали суттєве зростання показників сформованості емоційно-вольової надійності підлітків експериментальної групи, тоді як в контрольній групі особливих змін не відбувалося.

Статистичні результати отримані в ході формувального експерименту, визначення та порівняння загальної динаміки сформованості емоційно-вольової надійності у виконанні вокально-хорових творів в експериментальній та контрольній групах, математичні обчислення з метою приведення статистичних даних до загального показника та визначення їх взаємозв'язку в шкалі порядку з використанням рангового коефіцієнту кореляції Спірмена – довели ефективність та дієвість розробленої у дослідженні поетапної методики формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

Отже, результати дослідно-експериментальної роботи свідчать про ефективність запропонованої методики та правомірність її використання в процесі вокально-хорової роботи з підлітками в умовах загальноосвітніх шкіл.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та запропоноване нове вирішення проблеми формування емоційно-вольової надійності у виконанні вокально-хорових творів, що знайшло відображення в розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці відповідної методики. Проведене дослідження дозволило сформулювати такі *висновки*:

1. У результаті аналізу наукової літератури з'ясовано, що попри дослідження значної кількості питань, пов'язаних з музичним навчанням, поза увагою вчених залишилась проблема формування емоційно-вольової надійності – важливої складової музичної діяльності учнів. Саме від емоційно-вольової надійності залежить стабільність виконання музичних творів. Великі резерви формування емоційно-вольової надійності учнів підліткового віку містить вокально-хорове навчання.

2. На основі системного аналізу феномену надійності у психолого-педагогічній та музикознавчій літературі визначено сутність і зміст емоційно-вольової надійності підлітків, запропоновано авторське трактування цього поняття як *складної системно-інтегративної властивості підлітка, що стабілізує регулятивні психологічні процеси та музично-виконавські дії, спрямовані на переборення певних труднощів у самостійному вирішенні музично-виконавських завдань*.

Структуру емоційно-вольової надійності підлітків становить нерозривна єдність мотиваційно-спрямовуючого, когнітивно-аналітичного, емоційно-емпатичного, регулятивно-діяльнісного компонентів, які реалізуються в процесі вокально-хорової діяльності.

3. У дослідженні розроблено критерії та показники емоційно-вольової надійності підлітків, відповідно до визначеної структури досліджуваного феномена, а саме: *міра мотиваційної спрямованості* підлітка на потребу пізнавати, сприймати, вивчати твори вокально-хорового мистецтва. Критерій орієнтує, перш за все, на визначення сформованості мотиваційно-спрямовуючого компонента емоційно-вольової надійності підлітків. Характеризується даний критерій такими *показниками*: інтересом до вивчення вокально-хорового мистецтва; прагненням оволодівати вокально-хоровими вміннями та навичками. *Ступінь музичної підготовки підлітків*, що характеризує сформованість умінь розуміти, осмислювати музично-художні образи вокально-хорових творів через співпереживання. Критерій орієнтує на визначення когнітивно-аналітичного компонента структури емоційно-вольової надійності підлітків. *Показниками* означеного критерію визначено: інформованість підлітків щодо природи вокально-хорового мистецтва та прагнення до пізнання художньо-образного змісту виконуваних вокально-хорових творів; знання основних музично-виражальних засобів музики та знання музичної термінології; установка на слуховий самоконтроль в процесі співу. *Міра особистісної спрямованості на емоційне відтворення вокально-хорового твору* визначає прагнення усвідомлювати музично-художній образ музичного твору. Критерій орієнтує на визначення емоційно-емпатичного

компонента структури емоційно-вольової надійності підлітків. *Показниками* означеного критерію визначено: вміння дати вербальну характеристику художньо-образного змісту вокально-хорового твору; перцептивна активність щодо відчуття й розуміння вокально-хорових творів, встановлення емоційного контакту; вміння виявляти усвідомлені емоції в процесі співу. *Міра актуалізації вольових дій у процесі вокально-хорової діяльності та прагнення до успіху*. Критерій визначає міру сформованості регулятивно-діяльнісного компонента емоційно-вольової надійності підлітків. Означений критерій охоплює такі *показники*: вміння долати стан стресу, що виникає як наслідок сценічного хвилювання; здатність до творчого самовираження у виконанні вокально-хорових творів.

4. За результатами педагогічного діагностування досліджуваного феномена на констатувальному етапі було виявлено *три рівні* сформованості емоційно-вольової надійності підлітків (*високий, середній, низький*) з наданням якісних та кількісних характеристик. За результатами констатувального експерименту зафіксовано переважання середнього та низького рівнів сформованості емоційно-вольової надійності підлітків.

5. У дослідженні розроблена експериментальна методика формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів і успішно апробована в перебігу формувального експерименту. Методика ґрунтувалася на *принципах*: емоційності навчання, індивідуалізації і диференціації навчання, емоційно-вольової корекції, спонукання до емоційно-творчого самовираження та самореалізації; охоплювала такі *педагогічні умови*: створення сприятливого психологічно-комфортного середовища навчального процесу на хорових заняттях; активізація емоційно-вольових проявів учнів у процесі вокально-хорової роботи; стимулювання до творчої активності підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів. Визначені методи педагогічної роботи (психологічної підтримки; образної концентрації; самоконтролю, самооцінки та регулювання власного співу; хорової театралізації; створення ситуації успіху; вольової витримки; активізації особистісного ставлення до виконуваних вокально-хорових творів; презентації власних можливостей у виконанні вокально-хорових творів; рефлексивного осмислення власних думок і почуттів у виконанні вокально-хорових творів) реалізувалися в поступовому проведенні *організаційно-адаптаційного, емоційно-стимульовального, самостійно-регулятивного етапів*, що забезпечували формування емоційного досвіду підлітків у співпереживанні художнього змісту музичних творів як основи емоційно-вольової надійності у виконанні вокально-хорових творів.

Успішність проведення формувального експерименту обумовлено динамікою зростання рівнів сформованості емоційно-вольової надійності підлітків учнів експериментальної групи. Результати формувального експерименту та порівняльний аналіз отриманих даних в експериментальній та контрольній групах за результатами контрольних зрізів довели дієвість та ефективність розробленої методики формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів.

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення всіх питань, що стосуються означеної проблеми. Потребує спеціальних досліджень аспекти методичного забезпечення формування емоційно-вольової надійності в різних видах музичного навчання, а також питання спеціальної методичної підготовки майбутніх вчителів до означеного виду педагогічної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Ся Цзюань*. Емоційний розвиток підлітків засобами музичного мистецтва / Ся Цзюань // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / [За ред.проф. В.І. Сипченка]. – Вип. LXXIII. –Слов'янськ : ДДУП, 2015. – С.241 – 247.
2. *Ся Цзюань*. Емоційно-вольова надійність підлітків як предмет наукового аналізу / Ся Цзюань // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти : збірник наукових праць / ДВНЗ «ДДПУ»; гол. ред. проф. С. О. Омельченко; відп. ред. проф. Л. Г. Гаврілова. – Слов'янськ : ДДПУ, 2016. –Вип.4.–С.126–135.Наукове електронне видання <http://pptma.dn.ua/index.php/uk/>
3. *Ся Цзюань*. Психолого-педагогічний аспект формування емоційно-вольових якостей у підлітків / Ся Цзюань // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Педагогіка та психологія. –Чернівці: Чернівецький нац. у-т, 2015. – Вип.764 – С.189 – 193.
4. *Ся Цзюань*. Критерії та показники сформованості емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів / Ся Цзюань // Духовність особистості: методологія, теорія і практика:збірник наукових праць / Гол. редактор Г.П. Шевченко. – Вип. 5 (74). – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. – С. 236 – 243.
5. *Ся Цзюань*. Формування емоційно-вольових якостей підлітків засобами співу / Ся Цзюань // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / [За ред.проф. В.І. Сипченка]. – Вип. LXXV. Слов'янськ : ДДУП, 2016. – С.126 – 132.
6. *Ся Цзюань*. Принципи ефективного формування емоційно-вольових якостей у підлітків на уроках музики / Ся Цзюань //Вісник Луганського нац. університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. Мистецька освіта: історія, теорія, практика. – Луганськ: ЛНУ, 2016. – №2(299). – С. 144 – 150.
7. *Ся Цзюань*. Педагогічні умови формування емоційно-вольових якостей підлітків на уроках музики / Ся Цзюань // Актуальні питання мистецької педагогіки: зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. Хмельницький: Поліграфіст–3, 2016. – Вип. 5. – С.101 – 104.
8. *Xia Juan*. Particularities of the influence of musical art on the spiritual development of the person / *Xia Juan* // „Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози”: Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Чернівці, 2–4 листопада 2015 р.) – Чернівці, Друк ФОП Горюк, 2015. – С.268 – 270 .

9. *Ся Цзюань*. Песенное искусство в формировании духовной культуры личности / Ся Цзюань, Чурикова-Кушнир О.Д. // Педагогическое образование университетского типа: культурные традиции, современное состояние, взгляд в будущее. Материалы Второй международной научно-педагогической конференции в 2 т.; Южный федеральный университет. – Ростов-на-Дону: Издательство Южного федерального университета, 2014. – С.233 – 238.

10. *Ся Цзюань* (夏娟). Емоції в музичному виконавстві / Ся Цзюань // Збірник наукових праць: Теорія музики / [За ред. Лю Уен Ки]. – Шансі, 2015. – Вип.451. – С. 104 – 105.

11. *Ся Цзюань* (夏娟). Емоційна передача музичного образу у процесі співу / Ся Цзюань // Науковий журнал: Оперне мистецтво / [За ред. У Гуан Чао]. – Хупей, січень 2016. – Вип.217.– С. 70 – 71.

12. *Ся Цзюань* (夏娟). Методика формування емоційно-вольової надійності підлітків / Ся Цзюань // Актуальні питання музичної методики: зб.наукових праць / [За ред. Фу То Пін]. – Хе Лон Цзян, квітень 2016. – Вип.295.– С. 160 – 161.

13. *Ся Цзюань* (夏娟). Вольові якості людини / Ся Цзюань // Дослідження музичної психології: зб.наукових праць/ гол ред. Сон Ши Чон. – Куей Чжоу, травень 2016. – Вип.512.– С. 162 – 163.

14. *Ся Цзюань* (夏娟). Важливість емоційно-вольової надійності у концертному виступі учня / Ся Цзюань // Художня освіта: зб.наукових праць / гол ред. Те Лю Ми, –Пекін липень 2016. – Вип.287.– С. 82 – 83.

АНОТАЦІЇ

Ся Цзюань. Формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертації досліджується проблема формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів, яка є актуальною для музично-освітньої практики як в Україні, так і в Китаї.

Конкретизовано поняття «емоційно-вольова надійність підлітків», розкрито теоретичні та практичні аспекти формування цього феномена у процесі вокально-хорового навчання учнів.

Визначено критерії та показники сформованості емоційно-вольової надійності підлітків, розроблено комплекс методів діагностики сформованості досліджуваного феномена.

Доведено ефективність формування емоційно-вольової надійності підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів за умов створення сприятливого психологічно-комфортного середовища навчального процесу на хорових заняттях; активізації емоційно-вольових проявів учнів у процесі вокально-хорової роботи; стимулювання до творчої активності підлітків у процесі виконання вокально-хорових творів.

Розроблена і експериментально перевірена методика формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів, що передбачає послідовність проведення педагогічної роботи згідно організаційно-адаптаційного, емоційно-стимулювального, самостійно-регулятивного етапів.

Експериментально доведено ефективність комплексу методів та прийомів поетапного формування емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів (психологічної підтримки; образної концентрації; самоконтролю, самооцінки та саморегулювання емоційного стану; вольової витримки; хорової театралізації; створення ситуації успіху; презентації власних можливостей у виконанні вокально-хорових творів; рефлексивного осмислення власних думок і почуттів у виконанні вокально-хорових творів).

Ефективність методики підтверджено позитивною динамікою формування рівнів сформованості емоційно-вольової надійності підлітків у виконанні вокально-хорових творів, що дає підстави підкреслити її доцільність та перспективність застосування для підвищення якості музичного навчання учнів підліткового віку в умовах загальноосвітніх шкіл.

Ключові слова: емоційно-вольова надійність, підлітки, вокально-хорове навчання, поетапна методика.

Ся Цзюань. Формирование эмоционально-волевой надежности подростков в исполнении вокально-хоровых произведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02. – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В диссертации исследуется проблема формирования эмоционально-волевой надежности подростков в исполнении вокально-хоровых произведений, которая актуальна для музыкально-образовательной практики как в Украине, да и в Китае.

Конкретизировано понятие «эмоционально-волевая надежность подростков», раскрыты теоретические и практические аспекты формирования этого феномена в процессе вокально-хорового обучения учащихся.

Определены критерии и показатели сформированности эмоционально-волевой надежности подростков, разработан комплекс методов диагностики сформированности исследуемого феномена.

Доказана эффективность формирования эмоционально-волевой надежности подростков в процессе исполнения вокально-хоровых произведений при условии создания благоприятной психологически комфортной среды учебного процесса на хоровых занятиях; активизации

эмоционально-волевых проявлений учащихся в процессе вокально-хоровой работы; стимулирования к творческой активности подростков в процессе исполнения вокально-хоровых произведений.

Разработана и экспериментально проверена методика формирования эмоционально-волевой надежности подростков в исполнении вокально-хоровых произведений предусматривает последовательность проведения педагогической работы согласно организационно-адаптационного, эмоционально-стимулирующего, самостоятельно-регулятивного этапов.

Экспериментально доказана эффективность комплекса методов и приемов поэтапного формирования эмоционально-волевой надежности подростков в исполнении вокально-хоровых произведений (психологической поддержки; образной концентрации; самоконтроля, самооценки и саморегулирования эмоционального состояния; волевой выдержки; хоровой театрализации; создание ситуации успеха; презентации собственных возможностей в исполнении вокально-хоровых произведений; рефлексивного осмысления собственных мыслей и чувств в исполнении вокально-хоровых произведений).

Эффективность методики подтверждена положительной динамикой уровней сформированности эмоционально-волевой надежности подростков в исполнении вокально-хоровых произведений, что свидетельствует о целесообразности и перспективности применения для повышения качества музыкального обучения учащихся подросткового возраста в условиях общеобразовательных школ.

Ключевые слова: эмоционально-волевая надежность, подростки, вокально-хоровое обучение, поэтапная методика.

Xia Juqan. Forming teenagers' emotional and volitional reliability during the performance of vocal and choral works. – Manuscript.

Thesis for the scientific degree of Candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Music Education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2017.

In the thesis the issue of forming teenagers' emotional and volitional reliability during the performance of vocal and choral works is studied. This issue is relevant for music and educational practice not only in Ukraine, but also in China.

The concept "teenagers' emotional and volitional reliability" is determined, the theoretical and practical aspects of forming this phenomenon in the process of vocal and choral training are revealed.

Criteria and indicators of formation of teenagers' emotional and volitional reliability are defined, a set of methods for diagnosing the formation of the phenomenon under study is developed.

The efficiency of forming teenagers' emotional and volitional reliability during the performance of vocal and choral works is proved provided that favorable psychological environment for the learning process in choral classes is made; students' emotional and volitional manifestations in choral and vocal activities are intensified; teenagers' creative activity while performing vocal and choral works is promoted.

The methodology of forming teenagers' emotional and volitional reliability during the performance of vocal and choral works is developed and experimentally verified. The methodology includes the sequence of pedagogical work according to the organizational and adaptive, emotional and stimulating, and self-regulatory stages.

The efficiency of a set of methods and techniques of forming teenagers' emotional and volitional reliability during the performance of vocal and choral works is proved (psychological support; image concentration; self-control, self-esteem and self-regulation of the emotional state; volitional endurance; choral dramatization; creating success situations; presenting teenagers' own abilities during the performance of vocal and choral works; reflexive comprehension of teenagers' own thoughts and feelings while performing vocal and choral works).

The efficiency of the methodology is confirmed by the positive dynamics at levels of formation of teenagers' emotional and volitional reliability during the performance of vocal and choral works, it proves expediency and prospects of implementing this methodology education into comprehensive schools to improve the quality of students' music.

Key words: emotional and volitional reliability, teenagers, vocal and choral education, phased methodology.